

Annales

Instituti

Archaeologici

X - 2014

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehničke urednice/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Hrvoje Kalafatić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj
Ivana Ožanić Roguljić
Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2014.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
 Mirela Hutinec

Sotin – rezultati istraživanja 2013. godine

- 14** **Tomislav Hršak**
 Tino Leleković
 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2013. godine

- 21** **Daria Ložnjak Dizdar**
 Marko Dizdar

Terenski pregled i arheološki nadzor na rekonstrukciji državne ceste D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac

- 25** **Marko Dizdar**

Terenski pregled i nadzor na izgradnji dionice državne ceste D-2 – južna obilaznica Osijeka

- 29** **Ivana Ožanić Roguljić**

Probno arheološko istraživanje lokaliteta Beli Manastir – Popova zemlja (AN 2)

- 34** **Tatjana Tkalić**

Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2013. godine

- 42** **Hrvoje Kalafatić**

Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN 4 Novi Bolman – Grablje kod Jagodnjaka u Baranji

- 45** **Marija Buzov**

Probna istraživanja na trasi buduće autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, dionica Beli Manastir – Osijek, arheološko nalazište AN 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive

- 50** **Siniša Krznar**

Probno arheološko istraživanje lokaliteta Novi Čeminac – Remanec poljana – Krčevine, na trasi spojne ceste istočno od čvora Čeminac – južni krak (AN 9)

- 55** **Tajana Sekelj Ivančan**

Probni rovovi na arheološkom nalazištu Jagodnjak – Ciglan i Čemin – Ciganska pošta

- 63** **Zorko Marković**
 Katarina Botić

Podgorač, Ražište – rezultati arheoloških istraživanja 2013. godine

- 69** **Kornelija Minichreiter**

Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2013.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
 Mirela Hutinec

Sotin – the results of research in 2013

- 14** **Tomislav Hršak**
 Tino Leleković
 Marko Dizdar

The results of the investigations at Batina-Sredno in 2013

- 21** **Daria Ložnjak Dizdar**
 Marko Dizdar

Field survey and archaeological supervision of the reconstruction of State Road D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac

- 25** **Marko Dizdar**

Field survey and supervision of the construction of a section of D-2 State Road – the southern bypass of Osijek

- 29** **Ivana Ožanić Roguljić**

Trial archaeological excavations at the Beli Manastir – Popova zemlja site (AS 2)

- 34** **Tatjana Tkalić**

Trial archaeological investigations at AS3 Beli Manastir-Sudaraž, north, on the route of the A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj motorway in 2013

- 42** **Hrvoje Kalafatić**

Trial archaeological investigations at the AS4 Novi Bolman-grablje site near Jagodnjak in Baranja

- 45** **Marija Buzov**

Trial investigations on the route of the future motorway A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, the Beli Manastir – Osijek section, the archaeological site AS 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive

- 50** **Siniša Krznar**

Trial archaeological investigation at Novi Čeminac-Remanec poljana-Krčevine, on the route of a connecting road east of south extension Čeminac (AS 9)

- 55** **Tajana Sekelj Ivančan**

Trial trenches at the archaeological sites Jagodnjak – Ciglan and Čemin – Ciganska pošta

- 63** **Zorko Marković**
 Katarina Botić

Podgorač, Ražište – results of the archaeological excavations in 2013

- Kornelija Minichreiter**

Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research in 2013

73 Tatjana Tkalc̃ec

Posljednja sezona sustavnih zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2013. godine

82 Marko Dizdar

Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2013. godini

**85 Tatjana Tkalc̃ec
Iva Kostešić**

Izrada digitalnog modela reljefa arheološkog nalazišta na primjeru Gradine kod Špišić Bukovice

**95 Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar**

Dolina Glavičice – rezultati istraživanja 2013. godine

99 Tajana Sekelj Ivančan

Četvrta sezona arheoloških istraživanja nalazišta Virje – Volarski breg/Sušine

104 Siniša Krznar

Arheološko istraživanje nalazišta Torčec – Cirkvišće 2013. godine

**110 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić**

Arheološka i geofizička istraživanja na lokalitetu Kalnik – Igrišće 2013. godine

116 Tatjana Tkalc̃ec

Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta Krapina – Vukšićev breg u 2013. godini

**128 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser**

Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2013.

134 Tatjana Tkalc̃ec

Nastavak konzervatorskih radova na burgu Vrbovcu u Klenovcu Humskom u 2013. godini

**140 Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2013. godine

**144 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra**

Sustavna istraživanja lokaliteta Crikvenica – Ad turre: terenski rad i obrada nalaza u 2013. godini

73 Tatjana Tkalc̃ec

The last season of systematic rescue archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence church in 2013

82 Marko Dizdar

The results of the 2013 excavation at the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko polje

**85 Tatjana Tkalc̃ec
Iva Kostešić**

The creation of a digital relief model of an archaeological site on the example of Gradina near Špišić Bukovica

**95 Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar**

Dolina Glavičice – the results of the 2013 investigations

99 Tajana Sekelj Ivančan

The fourth season of archaeological investigations at Virje – Volarski breg/Sušine

104 Siniša Krznar

Archaeological investigation at Torčec-Cirkvišće in 2013

**110 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić**

Archaeological and geophysical investigations at the Kalnik-Igrišće site in 2013

116 Tatjana Tkalc̃ec

Rescue archaeological investigations at Krapina – Vukšićev breg in 2013

**128 Marina Ugarković
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser**

Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2013

134 Tatjana Tkalc̃ec

The continuation of conservation work at Vrbovec castle in Klenovec Humski in 2013

**140 Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

The results of trial excavations at the Holy Trinity (sv. Trojica) hillfort in 2013

**144 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra**

Systematic investigations at Crikvenica – Ad turre: fieldwork and find processing in 2013

**148 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Nera Šegvić
Iva Kostešić**

Arheološko-konzervatorska istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2013. godine

**148 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Nera Šegvić
Iva Kostešić**

Archaeological investigations and conservation work at the Stancija Blek site near Tar in 2013

154 Katarina Botić

Prikupljanje uzoraka drveta – peta sezona 2013. godine

154 Katarina Botić

Wood sampling – fifth season 2013

Terenski pregledi

**159 Daria Ložnjak Dizdar
Mirela Hutinec
Marko Dizdar**

Terenski pregled područja između Sotina i Opatovca

**159 Daria Ložnjak Dizdar
Mirela Hutinec
Marko Dizdar**

Field survey in the area between Sotin and Opatovac

**164 Zorko Marković
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac**

Rezultati rekognosciranja arheoloških terena katastarske općine Donja Motičina 2012. godine

**164 Zorko Marković
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac**

Results of the archaeological field survey of sites in Cadastral Municipality Donja Motičina in 2012

169 Marko Dizdar

Terenski pregled dionice državne ceste D-2 – sjeverna obilaznica Virovitice

169 Marko Dizdar

Field survey of a section of D-2 state road – the northern bypass of Virovitica

174 Hrvoje Kalafatić

Arheološki terenski pregled područja izgradnje pruge Križevci – Koprivnica – Botovo

174 Hrvoje Kalafatić

Archaeological field survey on the route of construction of the Križevci-Koprivnica-Botovo railway

**182 Daria Ložnjak Dizdar
Tatjana Tkalčec**

Terenski pregled predjela lijeve obale srednjeg toka rijeke Glogovnice (Tučenik, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

**182 Daria Ložnjak Dizdar
Tatjana Tkalčec**

Field survey of the left bank of the middle course of the Glogovnica river (Tučenik, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

**192 Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg**

Arheološki terenski pregled područja izgradnje Nove luke Sisak

**192 Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg**

Archaeological field survey in the area of construction of the New Port in Sisak

**197 Marko Dizdar
Asja Tonc**

Terenski pregled na području novoga trajektnog pristaništa Stinica

**197 Marko Dizdar
Asja Tonc**

Field survey in the area of the new ferry port at Stinica

**202 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Iva Kostešić
Nera Šegvić**

Projekt Arheološka topografija otoka Raba: rezultati terenskog pregleda poluotoka Lopara u 2013. godini

**202 Goranka Lipovac Vrkljan
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Iva Kostešić
Nera Šegvić**

The “Archaeological Topography of the Island of Rab” Project: the results of the 2013 field survey of the Lopar Peninsula

Eksperimentalna arheologija

209 Andreja Kudelić

Testiranje horizontalne keramičarske peći i pečenje posuda u redukcijskoj atmosferi

209 Andreja Kudelić

The testing of a horizontal pottery kiln and firing pots in a reductive atmosphere

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

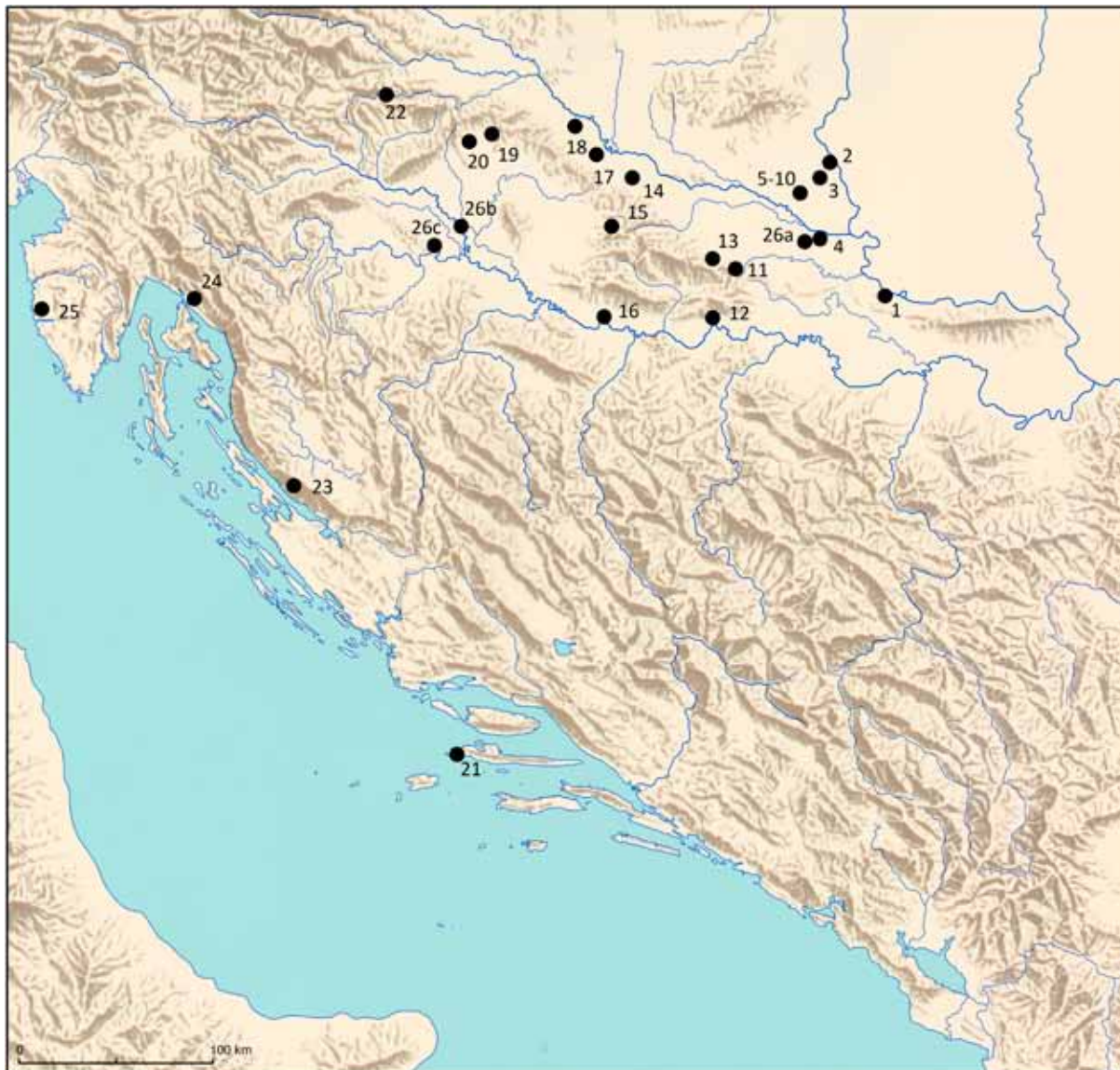
217-228

Additional scientific activity of the Institute

217-228

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Sotin
2. Batina Sredno
3. Kneževi vinogradi-Zmajevac
4. D2 južna obilaznica Osijek
5. AN2 Beli Manastir, Popova zemlja
6. AN3 Beli Manastir-Sudaraž
7. AN4 Novi Bolman-Grablje kod Jagodnjaka
8. AN8 Beli Manastir, Atar, Napuštene njive
9. AN9 Beli Manastir Novi Čeminac-Remanec poljana-Krčevine
10. AN10 Beli Manastir Jagodnjak, Ciglana i Čemin, Ciganska pošta
11. Podgorač, Ražište
12. Slavonski Brod, Galovo
13. Crkvari

14. Zvonimirovo-Veliko polje
15. Gradina kod Špišić Bukovice
16. Dolina Glavičice
17. Virje-volarski berg/Sušine
18. Torčec-Cirkvišće
19. Kalnik Igrišće
20. Krapina-Vukšićev breg
21. Sv. Klement-Soline
22. Klenovec Humski-Plemički grad Vrbovec
23. Gradina Sv. Trojica
24. Crikvenica-Igralište
25. Stancija Blek kod Tara
- 26.a, b, c, Osijek, Zagreb, Karlovac: koncentracija nalaza trupaca-detaljnije na karti strana 154

Podgorač, Ražište – rezultati arheoloških istraživanja 2013. godine

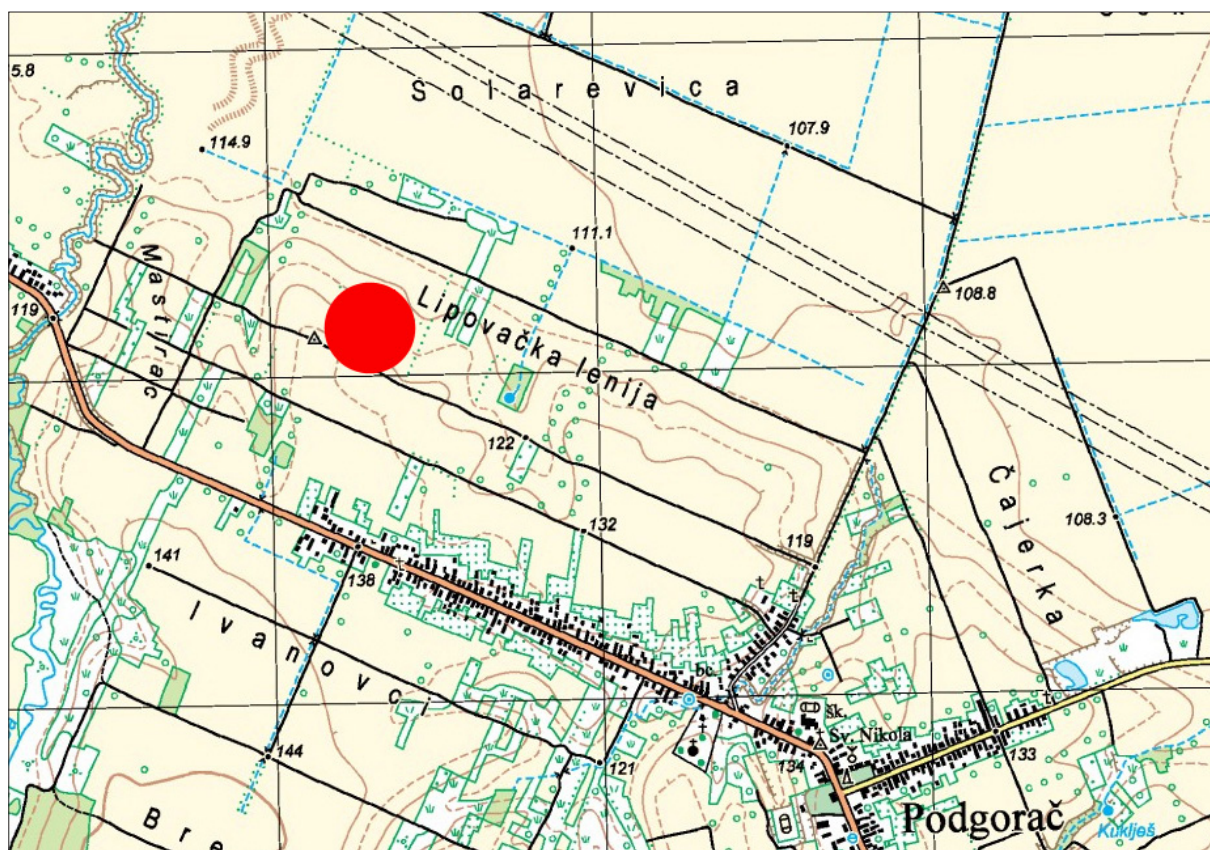
Podgorač, Ražište – results of the archaeological excavations in 2013

Zorko Marković
Katarina Botić

Primljeno/Received: 26.02.2014.
Prihvaćeno/Accepted: 03.03.2014.

Institut za arheologiju iz Zagreba proveo je tijekom srpnja 2013. godine arheološka istraživanja neolitičkog naselja sopotske kulture na lokalitetu Ražište u Podgoraču. Istraživanja su provedena na južnoj strani parcele i predstavljaju nastavak istraživanja započetih 1975. godine. Na istraženoj površini od 100 m² djelomično je ispražnjena velika jama, rov i dio manje jame, a u potpunosti samostojeća ograda te nekoliko desetaka stupova unutar i izvan objekata. Definirani su, ali neistraženi, dijelovi veće zemunice, peći i jame okružene stupovima jer svojim većim dijelom izlaze iz istražene površine. Pokretni nalazi potvrđuju prijašnje pretpostavke o Ražište tipu sopotske kulture.

Ključne riječi: Podgorač, Ražište, naselje, neolitik, Ražište tip sopotske kulture
Key words: Podgorač, Ražište, settlement, Neolithic, Ražište type of Sopot culture

Sl. 1 Položaj lokaliteta Ražište

Fig. 1 Location of the Ražište site

Sl. 2 Lokalitet Ražište prije istraživanja. Pogled prema sjeveroistoku (snimila: K. Botić)

Fig. 2 Ražište site before the excavation. View to the north-east (photo: K. Botić)

Institut za arheologiju iz Zagreba proveo je tijekom srpnja 2013. godine arheološka istraživanja neolitičkog naselja sopske kulture na lokalitetu Ražište u Podgoraču.¹

Arheološki lokalitet Ražište kod Podgorača, 11 km istočnije od Našice i smješten na sjevernoj padini zapadno od sela, poznat je još od 1965. godine, a 1975. je ondje provedeno pokusno iskopavanje na površini od 75 m² (voditelj Z. Marković, za Zavičajni muzej Našice). Tom je prilikom otkriveno postojanje naselja novog tipa sopske kulture koji je tako i imenovan 1981. godine kao Ražište tip (Marković 1984; 1985). Voditelj istraživanja je tada primijetio da se u Slavoniji oko Našica i Đakova u I. ili krajem I. stupnja klasične sopske kulture, koja se prostire istočnije, nakon spiraloid B stupnja starčevačke kulture, stvara specifična kulturna pojava koja se okvirno može smjestiti u razdoblje od oko 5000. do 4700. godine prije Krista. Osim keramičkih nalaza, karakteristika ove varijante kulture je stanovanje u zemunicama, za razliku od istočnih dijelova Slavonije u kojima je stanovanje u pravokutnim kućama. Jamsko stanovanje preuzeto je od starčevačke kulture, a ukrasi na keramici upućuju na veze s vinčanskom i linearno-trakastom kulturom. Novija istraživanja otkrila su potvrde ovoj tezi na lokalitetima Novi Perkovci – Krčavina kod Đakova (Marković, Botić 2008) te Golinci – Selište kod Donjeg Miholjca (Čataj, Janeš 2013).

Godine 2011. izvršeni su pripremni radovi za nastavak istraživanja na ovom lokalitetu. Tom je prilikom obavljeno rušenje stabala zapuštenog voćnjaka na jugoistočnom dijelu parcele na površini od 25x50 m jer je površinski sloj, u kojem se

nalaze ostaci sopskog naselja, uništen vegetacijom s dubokim korijenjem. Zatim je obavljeno geodetsko snimanje terena te je započeto čišćenje površinskog sloja. Obavljen je detaljan pregled okolnih parcela na zemljištu Ražište i prikupljeni su površinski nalazi neolitičke keramike i litike.

Godine 2013. započet je prvi dio sustavnih istraživanja. Prvo je uklonjeno raslinje, a zatim je ručnim iskopom otvorena površina od 100 m² na južnom dijelu parcele. Humusni sloj, u kojem se nalaze ostaci prije porušenih stabala voćaka, bio je nejednake debljine te je na zapadnoj strani parcele iznosio oko 50 cm, dok je na istočnoj strani parcele debljina bila oko 23 cm. Već su se u humusnom sloju počeli pojavljivati nalazi. Površina je podijeljena na četiri kvadranta te su istraženi kvadranti B/3–4 i C/3–4. Unutar istražene površine otkriveni su dijelovi sedam objekata od kojih je jedan cjelovito istražen, tri su djelomično istražena, a tri nisu istražena. Definirano je i nekoliko desetaka stupova većeg i manjeg opsega. Najveći istražen objekt nalazio se u □ B/4 te je istražen njegov južni dio jer prema sjeveru izlazi iz istražene površine. Riječ je o jami SJ 002/003 čija je istražena dužina iznosila 4,70 m, a najveća širina 2,40 m. Istraženi dio jame imao je blago zakrivljen oblik prema JI, a sastojao se od dva kružna dijela koja su na dubini od 63 cm bila odvojena grebenom. Središnji dio jame istražen je do dubine od 1,08 m, a južni dio do dubine od 1,18 m, tj. do zdravice. Zapuna jame sastojala se od nekoliko slojeva. Već se 20-ak cm ispod humusa počeo javljati sloj ugljena, pepela i većih ulomaka kućnog lijepa i to u oba dijela jame. Zapuna se u ovom sloju razlikovala u središnjem i južnom dijelu samo po količini keramičkih i litičkih nalaza. Središnji dio sadržavao je malo nalaza obje vrste, dok je u južnom dijelu koncentracija litičkih nalaza bila znatno veća. U tom je dijelu pronađeno i nekoliko sjekira različitih dimenzija i stupnja oštećenja. Ispod 40–60 cm ovog sloja nalazio se 15 cm debeo sloj žute zemlje koji je gotovo u potpunosti prekrivao oba prostora.² Ispod ovog presloja nalazio se još jedan sloj ugljena i

¹ Istraživanje je provedeno od 15. do 26. srpnja 2013. godine u sklopu projekta MZOS-a *Prapovijesni identitet prvih zemljoradničkih populacija kontinentalne Hrvatske*, uz financijsku potporu Zavičajnog muzeja Našice i Općine Podgorač. Istraživanje je vođeno na dijelu čestice obitelji Marković iz Podgorača (k. č. 437). Voditelj istraživanja bio je dr. sc. Zorko Marković iz Instituta za arheologiju, a članovi stručne ekipe Katarina Botić iz Instituta za arheologiju, dr. sc. Kornelija Minichreiter, umirovljena djelatnica Instituta, Danimirka Podunavac, dipl. arheol. iz Našice te Tomislav Ivančić iz Podgorača (student arheologije na Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru). Posebno zahvaljujemo Silviji Lučevnjak, ravnateljici Zavičajnog muzeja Našice, na svesrdnoj pomoći, te Goranu Đaniću, načelniku Općine Podgorač, na ustupljenim radnicima.

² Na istočnoj strani jame već se ispod humusa nazirao splet manjih stupova i kolaca, a na tom je dijelu i žuti presloj bio tanji.

Sl. 3 Istražena površina s objektima. Pogled prema jugu (snimila: K. Botić)

Fig. 3 Explored area with structures. View to the south (photo: K. Botić)

pepela s manjom koncentracijom kućnog lijepa. U središnjem dijelu bilo je relativno malo nalaza, a u južnom je koncentracija keramičkih nalaza rasla prema dnu. Na samom dnu toga dijela jame pronađena je jako oštećena polovica donje životinjske čeljusti.

Uz zapadni rub ove jame, a uz sjeverni rub kvadranta, uočen je početak još jedne jame SJ 064/065 okružene stupovima i kolcima, ali ona nije istražena.

Uz istočni rub ove veće jame, na udaljenosti od 2 m prema istoku i u □ C/4, istražen je dio užeg i nešto plićeg rova SJ 066/067. Na sjevernom dijelu ovaj se rov nastavlja u neistraženo područje. Smjerom S–J istražena dužina mu je bila 3,10 m, a širina smjerom I–Z oko 1,40 m. Istražen je do dubine od 47 cm. U središnjem dijelu nalazio se veliki kružni ukop približne veličine 60x70 cm i oko 11 cm dubine. U južnom dijelu također se nalazio veći, nešto nepravilniji ovalni ukop (oko 60x80 cm) na čijem su se dnu nalazila dva manja ukopa približnog promjera 25–30 cm. Dubina većeg ovalnog ukopa bila je 43 cm, a dubina manjih ukopa unutar ovoga većeg bila je 12 cm. Vjerojatno je bila riječ o dva stupa ukopana jedan uz drugi.

Između velike jame SJ 002/003 i rova SJ 066/067 nalazila se veća količina stupića, a uz zapadni i istočni dio središnjeg prostora rova nalazili su se veći stupovi. Istočno od južnog dijela rova nalazila se skupina od tri veća stupa, plitko ukopana, a cijeli je prostor južno i jugoistočno od rova bio ispunjen manjim plitko ukopanim stupovima i kolcima.

Južno od velike jame SJ 002/003, većim dijelom u □ B/3, istražena je oграда SJ 070/071 dužine 2,40 m i širine od 25 - 30 cm te dubine oko 47 cm. Na dnu ograde nalazili su se stupovi, a pružala se smjerom SI–JZ. Na zapadnom kraju bila su dublje ukopana dva stupa s koso izrezanim dnom, a na istočnom kraju, osim završnog stupa ukopanog u ogradu, nalazila su se još dva stupa u nizu. Na ovaj niz nadovezivali su se stupovi između velike jame SJ 002/003 i rova SJ 066/067 i moguće je da su predstavljali cjelinu.

Oko 70 cm južnije od ograde SJ 070/071 naišlo se na trag velike zemunice SJ 076/077 koja se proteže u južni i zapadni neistraženi dio. Dio ove zemunice nije istražen jer je njezin veći dio bilo nemoguće definirati. Već prilikom uklanjanja humusa iznad zemunice naišlo se na koncentraciju litičkih nalaza, posebno dijelova žrvnjeva.

Uz istočni rub dijela ove zemunice nađeni su stupovi većih dimenzija poredani u dva niza smjerom S–J koji su zemunicu dijelili od peći SJ 074/075. Ova peć također nije istražena jer nije bilo moguće odrediti veličinu dijela koji se proteže u neistraženi dio. Površinske dimenzije ove peći su 1,85 m (I–Z) x 1,70 m (S–J). Pretpostavljeno je da je riječ o peći jer se na tom mjestu već prilikom uklanjanja humusa počela javljati nakupina većih ulomaka zapečene zemlje.

Istočno od peći SJ 074/075, a uz istočni rub istražene površine, istraženi su tragovi pliće jame SJ 078/079 koja u svojoj zapuni gotovo i nije sadržavala nalaze. Dio ove jame također izlazi u neistraženi dio terena. Dimenzije istraženog dijela jame su 2,20 m (S–J) x 1,10 m (I–Z), a dubina 26 cm. U prostoru zapadno od ove jame, sjeveroistočno od peći i jugoistočno od ograde, pronađen je nepravilan niz većih i manjih stupova. Na južnom dijelu tog niza pronađen je nepravilno izdužen plitak ukop dužine oko 90 cm, vjerojatno dio stupa koji je pao i ostao u horizontalnom položaju.

Među brojnim nalazima izdvajaju se litički (polirane sjekire, bradve i dljetja, ulomci brusnog kamena i žrvnjeva, nožići, strugači, odbojci te jezgre). Među keramičkim nalazima su dijelovi bikoničnih i zaobljenih finih i grubljih zdjela i lonaca te posuda na punoj i šupljij nozi. Ukrasi na keramičkim ulomcima su urezana sjedeća girlanda, plastične rogolike aplikacije na obodu ili trbuhu posuda te slikanje crvenom bojom.

Prema ovogodišnjim nalazima pokretne i nepokretne materijalne kulture možemo zaključiti da je na ovom lokalitetu ponovno riječ o Razište tipu sopotske kulture srednjeg neoli-

Sl. 4 Istraženi objekti. A: velika jama SJ 002/003; B: rov SJ 066/067; C: ograda SJ 070/071 (snimila: K. Botić)

Fig. 4 Explored structures. A: a large pit SU 002/003; B: trench SU 066/067; C: fence SU 070/071 (photo: K. Botić)

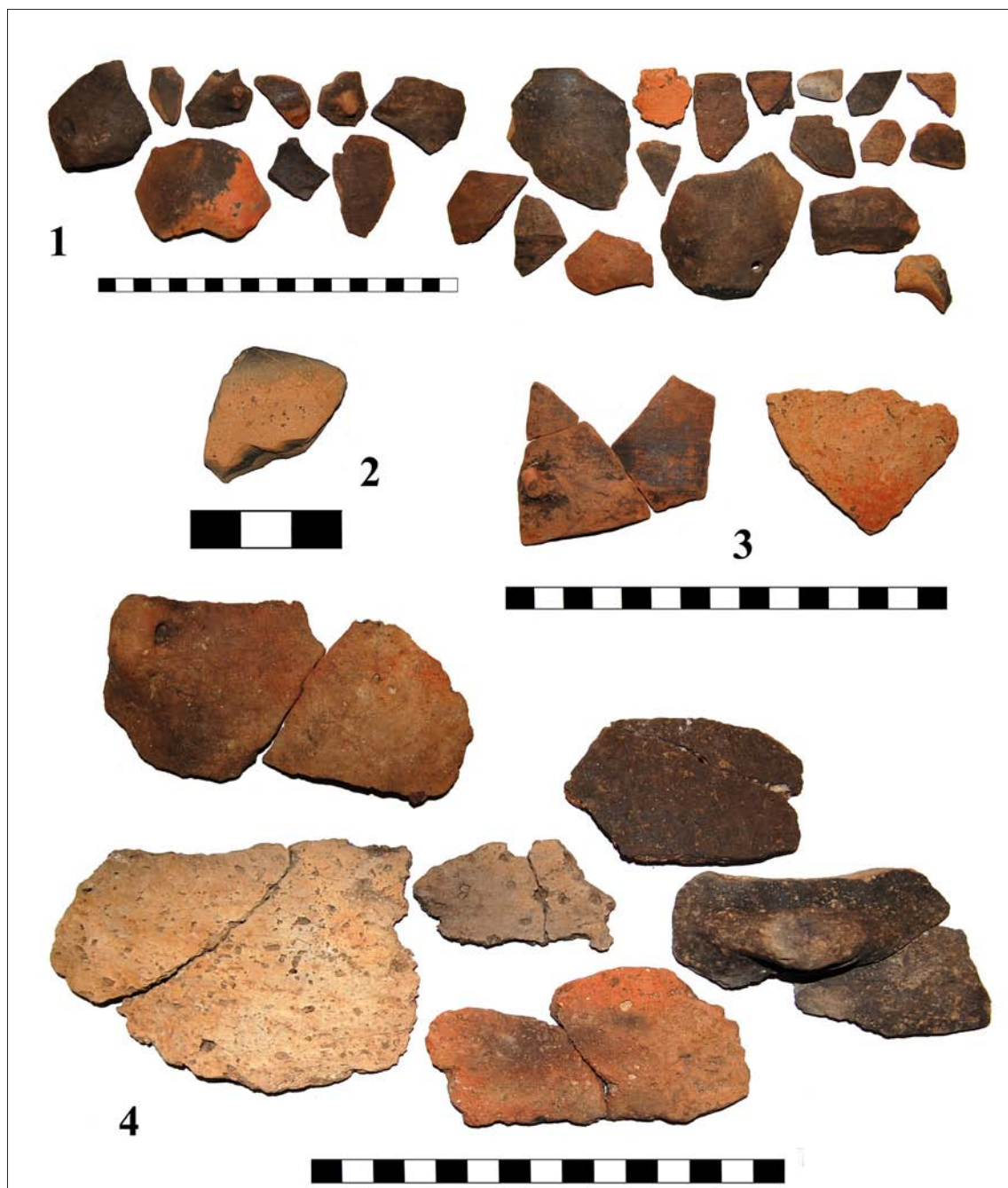
Sl. 5 Objekti u južnom dijelu istražene površine, pogled prema zapadu. A: dio jame SJ 078/079; B: neistražena peč SJ 074/075; C: neistražena velika zemunica SJ 076/077 (snimila: K. Botić)

Fig. 5 Structures in the southern part of the explored area, view to the west. A: part of the pit SU 078/079; B: unexplored kiln SU 074/075; C: large unexplored pit-dwelling SU 076/077 (photo: K. Botić)

tika.³ Kako se vidi po istraženom dijelu, ovdje još nisu nađeni nadzemni objekti nego samo ukopane zemunice i radne jame, što ovu varijantu (kao i dio keramike) odvaja od prostora klasične sopotske kulture koja se javlja istočnije. S područja istočne i srednje Slavonije (tj. od zapadnog dijela do Đakovštine) ovi

su se impulsi kretali prema Mađarskoj (gdje se stvara Bicske-tip sopotske kulture koji prethodi lendelskoj kulturi) te prema zapadnom dijelu sjeverne Hrvatske gdje se stvara tip Brezovljani kao dio sopotske kulture. Nastavkom istraživanja na lokalitetu Ražište pokušat će se odgovoriti na pitanja vezana uz kraj starčevačke i nastanak te širenje sopotske kulture na području sjeverne Hrvatske, a posebno na pitanje koju je ulogu imao njezin Ražište tip u formiranju kulturnih pojava hrvatskog i mađarskog Podravlja.

3 Poznata su tri datuma za ovaj tip sopotske kulture: jedan iz Golinaca, 6160±45 BP, 5210–5050 BC (68,2%), 5230–4980 BC (95,4%), CEDAD AMS and radiocarbon faculty, University of Lecce (Ćataj, Janeš 2013: 170) te dva iz Novih Perkovaca, 5862±138 BP, 4900–4540 BC (68,2%), 5100–4350 BC (95,4%) i 6040±100 BP, 5200–4790 BC (68,2%), 5220–4710 BC (95,4%), Institut "Ruder Bošković", Zagreb (Marković, Botić 2008: 16).

Sl. 6 Primjeri keramičkih nalaza. 1: fina keramika; 2: ukrašena fina keramika; 3: slikana fina keramika; 4: gruba keramika (snimila: K. Botić)

Fig. 6 Samples of pottery finds. 1: fine pottery; 2: decorated fine pottery; 3: painted fine pottery; 4: coarse pottery (photo: K. Botić)

Literatura

- Čataj, L., Janež, A. 2013, Golinci – Selište, Naselje iz prapovijesti i srednjeg vijeka, in: *Nove arheološke spoznaje o donjoj Podravini. Zaštitna arheološka istraživanja na magistralnom plinovodu Slobodnica – Donji Miholjac*, Višnjić J. (ed.), Zagreb, 167–225.
- Marković, Z. 1984, Neka pitanja neolitika, eneolitika i bronzanog doba našičkog kraja i Đakovštine, Znanstveni skup, Vukovar 6–9. X. 1981, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 9, 13–29.
- Marković, Z. 1985, Ražište-tip sopotske kulture, *Arheološki vestnik*, XXXVI, 39–76.
- Marković, Z., Botić, K. 2008, O neolitičkoj keramici iz Novih Perkova kod Đakova, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 25, 15–32.

Summary

During June 2013 archaeological excavation of the Neolithic Sopot culture site at Ražište near Podgorač has been conducted. This site is situated 11 km east of Našice. The first campaign of the systematic ex-

cavations started on the area of 100 m² at the southern part of the lot. The excavated area contained seven partial structures of which one was excavated in full (fence SU 070/071) and three partially (bigger pit SU 002/003, trench SU 066/067 and smaller pit SU 078/079). Three of remaining structures were not excavated (big pit-dwelling SU 076/077, kiln SU 074/075 and the part of the pit surrounded by wooden posts SU 064/065). Several dozen wooden post holes of different sizes were defined in and out of the structures.

Among pottery finds there were parts of biconical and round bowls and pots of fine and coarse structure as well as vessels on full and hollow foot. Decorations on pottery shards are: incised "sitting" garland, three-dimensional hornlike applications on the rim or the belly of the vessels and red painting. A small amount of lithic material was also found, from which the polished stone axes, adzes and chisels, fragments of whetstone and grinders, blades, scrapers, flakes and cores can be singled out.

According to this year's finds we can conclude that this site once more yielded material evidence of the middle Neolithic Sopot culture i.e. its Ražište type.

Sl. 7 Dio posebnih nalaza (snimila: K. Botić)

Fig. 7 Part of the special finds (photo: K. Botić)